

**Bulanık / Kop Üzerine Yazılmış Şiirler
Poems Written on Bulanık/Kop**

Nevzat EMİNOĞLU (1), (*)

ÖZET

Bir şehri ve o şehrin güzelliklerini anlatan eserlere “şehrengiz” denir. Şehir temalı şiirler de bu gruba girer. Bu eserler üzerine şiir yazılan şehrin tarih, kültür, doğa, insan gibi unsurlarını konu alır. Bulanık/ Kop şehri de kadim bir yerleşim yeri olarak bağrında mesken tutan sakinlerine birçok yönden ilham kaynağı olmuş ve onları duygulu, coşkulu ve hasret dolu şiirler yazmaya sevk etmiştir. Yaptığımız araştırmada, şehrin sakinleri tarafından “Kop a Rengîn” “Renkli/ güzel/ yeşil Kop” olarak da nitelendirilen Bulanık ile ilgili birçok Türkçe ve Kürtçe şiire ulaşılmıştır. Bizler bu çalışmamızda, şiir ve edebiyat bağlamında, Bulanık/ Kop’un, yazılı geçmişine dair kısa bir bilgi verdikten sonra bu kadim şehre ilişkin şehrengiz konulu olarak yazılmış başlıca Türkçe ve Kürtçe şiirleri değerlendirmeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat, Klasik edebiyat, Şiir, Şehrengiz, Bulanık

ABSTRACT

In classical literature, works that describe a city and the beauties of that city are called "sherehngiz". City-themed poems also fall into this group. These works reflect the history, culture, nature, people, etc. of the city on which the poem in question was written. They are about the elements. The city of Bulanık/Kop, as an ancient settlement, has been a source of inspiration to its residents in many ways and has led them to write emotional, enthusiastic and longing poems. In our research, we found many Turkish and Kurdish poems about Bulanık, which is also described as “Kop a Rengîn” “Colorful/beautiful/green Kop” by its inhabitants. In this study, after giving brief information about the written history of Bulanık/Kop in the context of poetry and literature, we will try to evaluate the Turkish and Kurdish poems written on the subject of shehrehngiz about this ancient city.

Keywords: Literature, Classical Literature, Poetry, Şehrengiz, Bulanık

* Responsible Author/Sorumlu yazar

¹ Dr. Öğr. Gör., Muş Alparslan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Finans Bankacılık ve Sigortavılık Bölümü, nevzat.eminoglu@hotmail.com, 0000-0002-4980-7556

Article History/Makale Tarihi:

Received/Teslim :22.11.2023
Accepted/Kabul :20.12.2023
Published/Yayımlama :30.12.2023

Cited/Atıf:

Eminoğlu, N. (2023). Bulanık / Kop Üzerine Yazılmış Şiirler, *Bulanık MYO Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1), 1-12

Copyright/Telif Hakkı

Bu makale, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY NC) ’nın hüküm ve koşulları altında dağıtılan açık erişimli bir makedir.

GİRİŞ

Divan edebiyatında işlenen temalardan biri de şehirlerdir. Şehir temalı şiirler söz konusu şehre dair yazılmış eserleri ifade eder. Şehir konulu şiirler de bu anlamda şehrengiz şiirler olarak tanımlanırlar (Doğan, 2008: 1530). Bu şiirler şehrin kültürünü, tarihi ve doğal güzelliklerini çok yönlü olarak yansıtır.

Yerleşim yeri olarak tarihi milattan önceye kadar gerilere götürülebilen Bulanık / Kop şehri birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Urartu, İskit, Med, Pers, Bizans, Roma, Mervani, Selçuklu, Eyyubi, Osmanlı gibi birçok uygarlığın izini ve katkısını bu kadim şehrin tarih ve kültüründe görmek mümkündür (Taşkıran, 2020: 169).

Birçok şehir gibi Bulanık / Kop da üzerine yazılmış şehrengiz şiirleri olan bir yerleşim yerimizdir. Kürtçede “Kop a Rengîn”, yani “Renkli-güzel-yeşil Kop” olarak da isimlendirilen Bulanık üzerine yazılmış birçok Türkçe ve Kürtçe şiir bulunmaktadır. Bunlardan bir kısmı değişik kitap, dergi, gazetede yayımlanmış iken bazıları da henüz yayımlanmamıştır.

Bizler bu çalışmamızda Bulanık/Kop'un, bu şiirleri ortaya çıkararak arka plan bağlamında, yazılı geçmişine dair kısa bir bilgi verdikten sonra bu güzel kente dair şehrengiz temalı olarak yazılmış olup ulaşılabildiğimiz Türkçe ve Kürtçe şiirleri değerlendirmeye çalışacağız.

1. BULANIK'IN YAZILI EDEBİYAT GEÇMİŞİNE KISA BİR BAKIŞ

Bulanık ve çevresi özelinde, başta şiir olmak üzere yazılı edebiyat ürünlerine baktığımızda, klasik ve modern döneme ait birçok gurur verici şair, yazar ve esere sahip olduğumuz görülür. Klasik dönem boyunca ilkokul ve lise seviyesinden üniversite düzeyine kadar dini ve beşeri bilimler alanında temel eğitim kurumu işlevi gören medreseler, bu yazar ve şairleri yetiştiren ilk ve öncü eğitim merkezleri konumundadır. Cumhuriyet döneminde de açılan okullar modern dönem şair ve yazarlarımızın yetişmesinde başat bir rol üstlendiler.

Bulanık ve bölge medreseleri, Selçuklu Türkleri ile Mervani Kürtleri'nin Malazgirt fethindeki(1071) ittifakları sonrasında da bölge medreselerinin genel karakteristik özelliklerini sürdürdüler. Bu dönemden sonra Serhad yöresi olarak bilinen Bulanık, Malazgirt, Muş, Ağrı, Erzurum, Kars gibi il ve ilçeleri kapsayan verimli bölgelere özellikle Eyyubiler döneminde güneydeki kalabalık Müslüman Kürt aşiretlerinin yerleşmesi ve yayılması teşvik edilmiştir. Bunun sonucunda bölgedeki Müslüman nüfus daha da artmıştır. Eyyubiler, her bir aşireti bir âlim ve şeyh ailesi önderliğinde organize edip bölgeye yeni köyler kurularak boş arazileri ihya ve imara açma ile kendi güvenliğini sağlama stratejisi yürütmüştür (San, 1996: 185). Kurulan bu köylerde açılan medreselerle söz konusu bu öncü âlim ve şeyhlerin ismi verilmiştir. Bu nedenle bölgede onlarca, yüzlerce belde, kasaba ve köyün Kürtçe ismi "Şeyh Yusuf", "Şeyh Ella", "Molla Tahir", "Molla Derman", "Molla Hidra", "Mollabekir", "Mollamustafa", "Mollakent", "Molladavut", "Mollababa", "Şirvanşeyh", "Mollakork", "Şeyh Weliya", "Şeyh Yakup", "Hamza Şeyh", "Semer Şeyh" şeklinde "molla" ve "şeyh" terkiplidir (Aykan, 2017: 30).

Neredeyse bölgedeki her bir Hristiyan köyüne yakın bir yerde Müslüman köyü kurulmuştur. Hatta birçok Müslüman köyüne Hristiyanlar da gelip yerleşmiştir. 640 yıllarında Hz. Ömer döneminde Kürtler komşuları olan Hristiyan Rum ve Ermeniler ile siyasi rekabetleri hengâmesinde Müslüman Araplardan aldıkları destek sonucu genel anlamda gönüllü olarak İslam dinini kabul etmişlerdir. Böylece bölgedeki Hristiyan komşuları olan Ermeni, Süryani, Rum vs. komşularına karşı avantajlı ve hâkim duruma geçen Kürtlerde devam eden bu dini ve ilmi anlayışın Eyyubi Kürtlerince de bu şekilde sürdürülmesi ile bölgenin kültürel, dini ve mezhepsel kimliği ortaya çıkmış oldu. Söz konusu bu dini ve kültürel alt yapının oluşmasında medreselerin rolü belirleyici olmuştur (Eminoğlu, 2015: 187).

Bulanık ve çevresinin dini kimliği, erken İslami dönemden başlayarak Orta Çağ boyunca bölgede hüküm süren Emevi-Abbasi, Mervani-Eyyubi, Selçuklu-Osmanlı yönetimlerinin izlerini taşımaktadır. Bu kimlik, özellikle Selçuklu ve Mervani devletlerinin Malazgirt Zaferi'ndeki güç birliği sonrasında bölgede hüküm süren prensliklerin 1514 yılında Osmanlı ile gerçekleştirdikleri Osmanlı-Kürt ittifakı akabinde kurdukları ve finanse ettikleri medreseler sayesinde oluşmuştur. Bulanık ve çevresi medreseleri İslami dönemde bölgede kurulan Medreselerin genel karakteristik özelliklerini taşımaktadır. Bu medreselerinin geneli bölgede hâkim olan Sünni İslam'a dayalı Eş'ari anlayışına ve Şafii mezhebine bağlı bir metot takip etmektedirler (Bitlisî, 2015: 30).

15. yüzyılın sonlarında Şii taassubuna dayalı Akkoyunlu ve Safevi yönetimleri Kürt yerel otoritelerine karşı büyük saldırılarda bulunmaya başladılar. Bunun üzerine söz konusu bu yerel yönetimler Sünni İslam anlayışı ortaklığına dayanarak büyük Kürt diplomat ve bilgisi İdris-i Bitlisî öncülüğünde Osmanlı yönetimi ile her iki tarafın da kazançlı çıktığı bir ittifak antlaşması yaptılar. Bu birliktelik sonucu ortaya çıkan refah, güven ve istikrar ortamı eğitimi de olumlu etkiledi. Böylece temel eğitim kurumları olan medreseler bölgede ve özellikle de Bulanık, Muş ve yöresinde yaygınlık kazandı. Şehir ve kasabalardan başka köylerde de medreseler kuruldu (Epözdemir, 1997: 45).

Bulanık, Muş ve yöresi Orta Çağ boyunca Doğu Anadolu Bölgesi'nde hüküm sürmüş prensliklerden biri olan Bitlis Hanlığına bağlı bir merkez olarak idare edilmiştir. Bu hanlığı yöneten mir ve hükümdar sülalesi olan Şeref Hanların başkentleri Bitlis merkezde ve çevre illerde yapmış olduğu ve günümüze kadar gelebilmiş birçok medrese, cami, köprü, han, hamam, kervansaray gibi yüzlerce eser bulunmaktadır. Muş merkezin en eski camisi olan 1343 tarihli Hacı Şeref Camii'nin kitabesinde banisi olarak zikredilen "El Hac Şerafeddin Yusuf Bin Nasireddin Musa Bin El Seyyid Ebubekir Rojikî" de geçen "Rojikî" unvanı, Bitlis Hanlığı mirlerinin/hükümdarlarının mensubu bulunduğu Kürt aşiretidir. Bu hanlığın öncülük ettiği imar, inşa ve ilim faaliyetlerinden biri olan bu medreseler, başta Muş şehir

merkezi olmak üzere tüm ilçe ve köylerin çoğunda da kurulmuştur. Bulanık'ın tarihi medrese ve camileriyle ünlü Abri, Mollakent, Ari gibi beldelerindeki birçok eser bu döneme aittir (Aykan, 2017: 56).

Elimizdeki verilere göre bölgede şiir anlamında ilk yazılı eserler, yukarıda bahsi geçen Bitlis Hanlığı hükümdarı Mir Şeref Han'ın bizzat yazmış olduğu 16. yüzyıla ait Kürt tarihi kitabı olan Şerefname'de Kürtçe şiir yazan şairler olarak zikredilen Emir Yakub-i Zirkî ve Şükrü-yi Bitlisî'ye aittir (Bitlisî, 2015: 218). Bulanık özelinde ise yazılı edebiyatın ilk örnekleri olan şiirler 1700'lü yılların sonunda yaşamış olan Molla Abdurrahman-i Melekendî'nin yazmış olduğu Kürtçe divanıdır. Bunlar da tahmin edileceği üzere medreselerin kaynaklık ettiği klasik edebiyat eserleridir. Bulanık ve çevresinde günümüzde dahi eğitim faaliyeti yürüten on kadar medrese mevcuttur. Bu medreselerde eğitim dili Kürtçe olmakla birlikte, bu eğitim kurumlarından mezun olan öğrenciler en az dört dil bilebilecek eğitim altyapısına sahiptirler (Eminoğlu, 2020: 299). Günümüzde iki üç dil bilebilen üniversitelerin akademik personeli başarılı sayıldığı nazara alınır, bu tarihi medreselerin eğitim kalitesi daha iyi anlaşılır. Bulanık medreselerinden çıkmış birçok şair, âlim ve edip şahsiyetin her biri dört farklı dilde, Kürtçe, Türkçe Arapça ve Farsça eser verebilecek yetkinliği göstermiştir.

Bulanık'ta ilk Türkçe eserler, Cumhuriyetin ilk yıllarında ortaya çıkmıştır. Özellikle Orhun abideleri üzerindeki çalışmaları ile ünlü Bulanıklı edebiyat tarihçisi Prof. Dr. Muharrem Ergin bu alanda tüm Türkiye'de adından söz ettirmiş bir kalem olarak öne çıkmıştır (Sarıkaya, 2020: 313). Modern dönemde Cumhuriyetimiz'in ilk yıllarında Bulanık'ta açılmaya başlanan ilkokul ve liseler, yeni bir eğitim seferberliğinin öncü rolünü üstlendiler. Buralardan mezun olup üniversite eğitimi alanlar içinde, şehrimizin ilk modern dönem yazılı eserlerini veren şair ve yazarlarımız çıkmaya başladı. Bulanık / Kop, beş yıl önce Muş Alparslan Üniversitesi bünyesinde açılan Bulanık Meslek Yüksek Okulu ile akademik eğitim imkânına da kavuşarak bu alanda daha ileri bir aşamaya geçmiş bulunmaktadır.

Bulanık'taki kadim medrese geleneğine dayalı eğitim kurumları eski kalitede olmasa da günümüzde de modern eğitim kurumları ile beraber eğitim faaliyeti yürütmektedirler. Bu nedenle Bulanık'ta günümüzde dahi modern edebi ürünler yanında klasik tarz edebi eserler veren şair ve yazarlar yetişmektedir. Bu nedenle Bulanık, renklerimiz ve zenginliğimiz olan farklı dillerde eserlerin verilebildiği çok kültürlü bir ilim merkezi olmanın yanı sıra, yazılı edebiyatın değişik tarz ve türlerine ait ürünleri verebilen şair ve yazarların yetiştiği bir şehir kimliğine de sahiptir.

2. BULANIK ÜZERİNE YAZILMIŞ OLAN TÜRKÇE VE KÜRTÇE ŞİİRLER

2.1. Türkçe Şiirler

Bu çalışmamızda yer alan ve Bulanık üzerine yazılmış Türkçe şiirler genel olarak halk şiiri formatındadırlar. Bu şiirlerin çoğu hece ölçüsüyle yazılmış kafiyeli şiirlerdir. Bunlardan "Orada Dostluk" adlı şiir 8 heceli, "Bulanık" adlı şiir 11 heceli, "İşte O Köy Benim Köyümdür" şiiri 8 hecelidirler. Diğer şiirler de kısmen serbest- kısmen kafiyelidirler. Türkçe şiirlerin teması genel olarak Bulanık'ın doğal, tarihi ve beşeri güzellikleri ile şehre karşı duyulan sevgi ve özlem hisleridir. Şimdi bu şiirlerden ulaşabildiklerimizden örnekler sunalım:

2. 1. 1. Orada Dostluk

*"Büyük küçük bir arada
Ne güzeldi orada dostluk
Battallar'dan Gandılar'a
Ne güzeldi orada dostluk*

*Birisi düşünce dara
Koşardı zengin fukara
Feyzullah'tan Gandılar'a
Ne güzeldi orada dostluk*

*Çerkes Tatar ve Gürcüsü
Alevi Şii ve Sünnüsü
Şehirlisi ve köylüsü
Ne güzeldi orada dostluk*

Lazı Kürdü Şavşatlısı
Posoflu Ahıskalısı
Muşlu Vanlı Bitlislisi
Ne güzeldi orada dostluk

Paylaşılır alın teri
Olunca kötü günleri
Muhaciri yerlileri
Ne güzeldi orada dostluk

Böyle candan bir sevgiyi
Bulamazsın hiçbir yerde
İyi günde kötü günde
Ne güzeldi orada dostluk

Gelen bütün yabancıyı
El üstünde tutarlardı
Örnek bir insanlık vardı
Ne güzeldi orada dostluk

Yaşamayanlar hiç bilmez
O günler bir daha gelmez
Sabrim yazmak ile bitmez
Ne güzeldi orada dostluk”

Sabri HACAN (Güney, 2013: 105).

2. 1. 2. Bulanık

“Neden derler sana bilmem Bulanık
Berraklığına var binlerce tanık
Senin saflığına bizler inandık
Güzeller güzeli güzel Bulanık

Sana hayat verir koca Bilêcan
Yaylalar yaylası o Zengil Zêran
Hele Şeyhyakup'u hiç anlatamam
Yeşiller yeşili güzel Bulanık

Haçlı Gölü'nü bilmem gördün mü?
Piran Ovası'ndan güller derdin mi?
Teğüt kavununu sen hiç yedin mi?
Başatlar başatı başat Bulanık

Kör Suyu'na baktım çok mahzun akar
Dağında bülbüller ne güzel şakar
Örenkent sana tepeden bakar
Doğa harikası şirin Bulanık

Alparslan Barajı mesire yerin
Orada yazın da hava çok serin
Bir de siz uğrayın kendiniz görün
Mesireler şehri güzel Bulanık

Buram buram tarih sor Molakent'te
Bin yıllık camiyi gör Esenlik'te
Biraz da gezelim Rüstemgedik'te
Tarihi kentim güzel Bulanık”

Mehmet Emin KORKMAZ (Korkmaz, 2008: 13).

2. 1. 3. Bulanık'a Özlem

"Yanar içimde bir Bulanık Aşkı
Dağlarla çevrili etrafı dumanlı
Önde Kongilik arkada Duman Yaylası
Gözümde tüter taşı toprağı
Bu sana özlemdir Bulanık..."

Dağlarında üveyikler uçuşur
Yamaçlarında kır çiçekleri söyleşir
Taht-i han Yaylasından içli bir ses gelir
Şero'nun kaval sesiyle yüreğimiz beslenir
Bu sana özlemdir Bulanık..."

Kolay değil ağır barlarını
Çekirdi düşünlerde Adil ve Hanımzer halayı
Güm güm dövülürdü davulları
Renk katardı geceye Vacip dayının zurnası
Bu sana özlemdir Bulanık..."

Doyumsuzdur Şeker Bulağın suları
Kaya diplerinden toplardık kuzukulağını
Göremedik hiç birimiz yakını uzağı
Bulanık olmalı hepimizin son durağı
Bu sana özlemdir Bulanık..."

Kazan gölünde ötüşür yaban kazları
Bir güzel olur ilkbaharı yazları
Çiçeklenir Bilican Dağları
Çağlar Ayvaz Beyin adasında suları
Bu sana özlemdir Bulanık..."

Meşhurdu Aşık Namaz'ın sözü sazı
Ayhan Güney söylerdi "Böyle Bağları" bazı bazı
"Senden Ayrı Yaşayamam" derdi Necdet Kasapçı
Sinemadan yükselen ses yüreğimizi dağlardı
Bu sana özlemdir Bulanık..."

Nice aşıklar ozanlar yetiştirsin
Yurdun her köşesinde kalbimizdesin
Sana aşığız bitmez sevgimiz
Arar durur seni gözlerimiz
Bu sana özlemdir Bulanık..."

Gökhan GÜNEY(Güney, 2013: 114).

2. 1. 4. İşte O Köy Benim Köyümdür

"Söğütlünün içi dere
Hasretim doğduğum yere
Küskün olsam yüz bin kere
Değiştirmem hiçbir yere

Atom Dağın yaylasıyla
Kazan Gölün ovasıyla
Kavun karpuz tarlasıyla
Efsanedir benim köyüm

İmamıyla ezanıyla
Derneğiyle ozanıyla
İş yapanı bozanıyla
Bir tanedir benim köyüm

Söğütlülü şair Mehmet
Şiiriyle eder hizmet
Dostlarına eder hizmet
Bir tanedir benim köyüm”

Mehmet ÜNVER(Güney, 2013: 125).

2. 1. 5. Tezek

“Dağlarımız kekik köylerimiz tezek kokardı
Anam tezek yakardı biz bakardık
Umuda ağıt yakardık
Zordu yaşam zordu anam

Kar olur boran olurdu
Kurt uyur kuş uyurdu
Ben umudu düşünürdüm
Tezek yanar biz donardık

Kar donar su donar umut donardı
Tezek yanar biz donardık
Üşürdü ayaklarım ellerim umutlarım üşürdü
Hala üşürüm hiç ısınmadım ki

Umudumuz sarı inek ne süt ne et
Koksa da birkaç tezek
Tezek yanar biz donardık
Çaresizliği kader sayardık”

Ahmet UMUT(Güney, 2013: 109).

2. 1. 6. Bulanık Ovasında Çocuklar Yemlik Toplar

Yukarki yaylada koyun kuzular otlar
Şor Göl'den kazlar ördekler uçar
Tüm ovidan turnalar katar katar geçer
Güllüova Söğütlü çiçekleri sevinç katar

Liz'de arılar çiçeklerden bal toplar
Kazan Gölde balıklar yüzerek oynar
Murat Suyuna Heftreng hızlı ulaşır akar
Bilican Dağı Taht-i han Yaylası duman sarar

Kamışlıklarda Ales'lerde çayırlar kokar
Kırmızı Kaya'da ustalar taş yontar
Düğünlerde gençler sallama oynar
Yoncalı'dan tahıl ile şeker pancarı çıkar

Karaağıl yolu Seydanın Köprüsüne çıkar
Arincik Şahberat Geçidine bakar
Abri'de tarihi Selçuklu eserleri yaşar
Harabeşehirliler şeker suyu içer koç katar

Yaylalarda çağ gulik uşkun alıç çıkar
Sakızlı, Palıtlı, Hayat Dağları kekik kokar
Sütlü Bulak, Hacının Bulağından soğuk su çıkar
Gülçimen Şatırlar ekin tarlaları ambarlar dolar

Dost hep memleket toprak sevgisiyle coşar
Muş ili Bulanık ilçesi güzel yurt köşesi
Karşıda Süphan Dağında zirvede gün doğar

Memlekete hizmet edenler hep gönüllerde yaşar

Rıfat DOST (Güney, 2013: 118).

Bulanıklılar “Muş’un güzelliği ve görkemi Bulanıkla tamamlanır” şeklindeki dolayımli/mefhum-u muhalif anlamı ifade eden Kürtçe “Mûş tişt e, Kop li pişt e/ Muş bir şeydir, (çünkü) Bulanık arkasındadır” sözü ile Bulanık’ın Muş ili içindeki önemini ifade etmek isterler. Dolayısıyla Bulanık’ı da içine alan Muşumuz’un geneli üzerine yazmış olan sevgili dostum ve Kürt Dili ve Edebiyatı Yüksek Lisans Eğitiminde arkadaşım Şair Raif Sarısu’nun bu güzel şiiri de misafir şiir olarak burada yer almayı hak etmektedir.

2.1.7. Ben Muş’um

*“Nice uygarlıklara yuva olan kadim diyarım
Sultan Alparslan’ın Anadolu’ya açtığı kapıyı
Mehmet Akif’in dizelerine giren şehri serhadım
Ben Muş’um, ovalarımı süsleyen laleler olmuşum*

*Yiğitlerin harmanı, şehitler ağırlayan mekânım
Bilican’ı, Şerafeddin’i, Kurtik’i ile çevreleyen dağlarım
Murad’ımla, Karasuyu’mla ovama can veren damarım
Ben Muş’um, nağmelerde toy kuşu, turnalar olmuşum*

*Yaylası, köyüyle, ilçesi, doğasıyla mütevazı bir ilim
Irkı, mezhebi, dili sormadan kılam söyleyen dengbêjim
Arpa, buğday, şeker pancarıyla ekonomiye can vermişim
Ben Muş’um, üzüm bağıyla ovada kelem olmuşum*

*Bulanıkta turna, ovada demiryolu, Malazgirt’te kaleyim
Korkut’ta lale, Hasköy’de köz çay, Varto’da Hamerpet’im
Bulguru, dolması, kengeli, keledoşu damaklardaki lezzetim
Ben Muş’um, âşıklara, sevdalıya, Yemen’e türkü olmuşum”*

Raif SARISU

2. 2. Kürtçe Şiirler

Bulanık üzerine şehrengiz anlamında yazılmış Kürtçe şiirlerin çoğu halk şiiri şeklindedirler. Bu şiirler hece ölçüsü ile yazılmış olup kafiyelidirler. Bunlardan “Kop”, “Mûrad”, “Zozanên Me/ Yaylalarımız” adlı şiirler 8 hecelidirler. “Bilêcan” adlı olan şiir ise 7 hecelidir. Kürtçe yazılmış olan “Hey Melekend” ve “Bulanık Kop a Rengîn e /Bulanık Güzelim Kop’tur” adlı şiirler ise klasik tarzda olup kaside formatındadırlar. Bu iki Kürtçe şiirin her beytinin mısraı/dizesi kendi içinde kafiyeli(mısranın ortasında kafiye) olan “Musammat kaside” formatında yazılmıştır; ancak beyit vezinleri aruz veznindeki “Mefailün, müstefilün, failatün...” şeklindeki herhangi bir “tef’ile”ye bağlı değildir. Kürtçe şiirlerin teması da Türkçe şiirler gibi Bulanık’ın tarihi, doğal ve insan unsurlarının güzellik ve değerlerini yansıtmakta ve şehre karşı hissedilen sevgi ve hasret duygularını dile getirmektedirler. Şimdi bu şiirlerden örnek verelim:

2. 2. 1. Kop

*“Kopa berê zahf piçûk bû
Toz û dûman gelek hebû
Berf û baran dibarîbû
Lê dîsa zahf gel têda bû*

*Diketin çem di “Ava Kor” da
Zahf baş dibûn di “Ava Şor” da
Herî hebûn di rêyan da
Sobe hebûn di malan da*

Xaniyên wan ji keviran
Ax hebûn li ser xaniyan
Zivistanan ji tirsan guran
Nediçûn cihek der û doran

Gûlik û caxên wan hebûn
Her der kereng sîtirme bûn
Ribês û kumik jî zahf bûn
Gongil û siping jî pir bûn

Wê gavê arşît tunebû
Tirpan hebû tirmix hebû
Rêyê wana xirbende bû
Telewizyon qet tunebû

Bi suwarî diçûn cihan
Kelizke tunebû diçûn peyan
Rêyên kurt ra serê çiyar
Nedigîhaştin car bi caran

Silêman dibê çaxek zor bû
Xwendî jî zahf zahf hindik bû
Zivistanan kêşak hebû
Nezanî û hejarî zahf bû”

Süleyman YAKUT (Murat Haber, 2020: 1)

2. 2. 2. Mûrad

“Ava Mûradê zaf gur e
Li ser erda ra digere
Hem dirêj e hem jî kûr e
Di deştan da dizivire

Navê wê li tiştan tere
Yek ji wan “Murat Haber” e
Li nav Kopê da digere
Dixwînin wê per bi per e

Tu her hebî li dunyayê
Hem rind î hem jî xuyayê
Av dikî gul û giyayê
Rê nadî her car peyayê

Mûrad navekî pir xweş e
Masî jî tê da dimeşe
Ava wê her dem dikîşe
Derdorê wê tev zebeş e

Pira wê zaf zaf kevin e
Kevrê wê tev wek hesin e
Gel di ser ra tîn terine
Hem dirêj e hem mezin e”

Süleyman YAKUT(Murat Haber, 2020: 2)

2.2.3. Kopa Min

“Ewan gundê serê çiya
Pitpitokê ser kunciya
Kulîlk rengê li ser giya
Ez bibînim weka berê

*Silqok çirçirk bo girarê
Pûnga çemê ber newalê
Cetiriya li ber palê
Bîra we kir ez ça werim*

*Kopa Rengîn ber Mûradê
Sewta quling aliyê we tê
Dengê çulûr meqam şalûl
Çi xweş dihat ber Mûradê”*

Mustafa Ayhan / Dilxêrî (Dilxêrî, 2012: 33).

2. 2. 4. Zozanên Me

*“Pala Şehîd li ber Bilcan
Di fêzê da ye Textê Xan
Gom, Kanya Rosto Efendî
Şêx Şeref e bi nav û şan*

*Pênc zozanên Xerabşerê
Hêşîn dikin fena berê
Avên wan mîna cemed in
Her wekî Ava Kewserê*

*Mala me li Kaniya Xezalê
Li ser kendalê newalê
Gîskan girtiye çiyayê hember
Nava çilo li ber palê*

*Ava Şekir qefa çiyê da
Gola Şêlû di binyê da
Kare Xweda pir hikmet e
Bi milyonan mesî tê da*

*Ev qernê hezar û pênc sed e
Ev welatê me Serhed e
Jîr û zana şukurdar bin
Helbet Rebbê me Semed e”*

Raîf Daş/ Nur / Bêçare (Bêçare, 2015: 54).

2. 2. 5. Bilêcan

*“Çiyayê mezin Bilêcan
Serî tev mij û dûman
Warê zîyan û kewan
Cihê quling û teyran*

*Çaxekê ew bi dar bû
Bê balte û bê xubar bû
Her gav berf û baran bû
Niha teyrê wir ça bû?*

*Berfa te her gav heye
Erdê te gul gîya ye
Şêx Mehmed li wê maye
Êdî ew dem nemaye*

*Demek ew Saroçke bû
Gul gîya tê da zahf bû*

Qencî hevaltî hebû
Bê derew û bê vir bû”

Süleyman YAKUT(Murat Haber, 2020: 3)

2. 2. 6. Hey Melekend

“Tarîxa gund kevn e gelek, şahide wê Birca Belek
Hey Melekend Hey Melekend, tev tarîx e her kevirêk

Hezar sal e gund ava ye, cihê feqî û mela ye
Hey Melekend Hey Melekend, te nav ji melan hildaye

Mizgeft medrese nîşan in, alimên me pir zîşan in
Hey Melekend Hey Melekend, ew nebin em perîşan in

Gundên Adgon Pîyong û Lîz, li nava wan weke nergîz
Hey Melekend Hey Melekend, dilê me da bûyî ezîz

Ava Lîzê xweş dikişê, nava dilê min pê xweş e
Hey Melekend Hey Melekend, di ber da wek gula geş e

Li kêleka Bilêcan î, evîna keç û xortan î
Hey Melekend Hey Melekend, tu ji derdan ra derman î

Hundurê gund da goristan, devdorê çem bax û bostan
Hey Melekend Hey Melekend, tu gula vî welatê han

Her xortek te weke Şehbaz, her keçek te weke Şehnaz
Hey Melekend Hey Melekend, ji eşqa te bûne perwaz

Gundê min ê xweş û delal, xelqê tê da dost û heval
Hey Melekend Hey Melekend, ji eşqa te bûme melal”

Necip YÜCE (Yüce, 1992: 67).

2. 2. 7. Bulanik Kopa a Rengîn e

“Bulanik Kopa rengîn e; qeza Mûşê ye, şîrîn e
Gul û rihan û berfîn e; warê me ye, xweş hêlîn e

Çar demsalan gelek xweş e, biharan ew gula geş e
Zivistan wek laçik nexş e, xemla wê payîz, havîn e

Şên e, bi gol û kanîyan; bi çîya, deyst û banîyan
Çarşî, malbat û xanîyan; bajar û gund û şênî ne

Bilîcan ji bo te şan e, Mûrad û Heftreng nîşan e
Em bi çem û çîyan şa ne, şahidên ken û girî ne

Şahidê Mîrê Serhedan, yê cejn û newroz û eydan
Şîn û şer, sefer, serhildan; wan çî dîne, çî nedîne

Rengê te Gola Qazana, Gola Şêlû bi sazana
Ava Kor, ew barajana; seyrangeh û xemrevîn e

Va dîsa bi xêr bihar hat; gulan reng da, Kopa welat
Pê dilgeş bû, gel û civat; nû bihar e, nû vejîn e

Kêf û xweşî kete jînê, lepîtîn hestên evînê
Ruh û can hat vê birînê; dilşadî ye, dil bengîn e

*Bax û baxçe û bostan in, mêrg û zevî û zozan in
Dehl û devî û xozan in; newal, kendal û gelî ne*

*Berodana, bêrîvana; dengê bilûra şivana
Bi dengbêj û bi dîlana; şahî, şevbêrk û şevîn e*

*War û wargehên Medan e, êl û eşîrên Kurdan e
Law û keçîkên merdan e, Eyyûbî û Merwanî ne*

*Tim xwenda û şoreşvan in, camêr in bi dil û can in
Bi peyman û bi îman in, dew û doz ji wan ra jîn e*

*Kurd û Terekme cînar in, Tat û Şawşat çar kenar in
Li ba hev, bi cîh û war in; bi pir çandiyê, zengîn e*

*Xwedî gundê dîrokî ye; mînak Melekend, Abrî ye
Sal nêzîkî hezarî ye, navenda ilm û zanîn e*

*Bi medresên xwe navdar e; camî, mizgeft îftixar e
Bi aliman payîdar e; seyda, mela û feqî ne*

*Ji Sogutliyê Mela Weysî, tu xwedî dîwan û dersî
Mela Zahid Nûr nivîsî, bûn tarîxa pel zêrîn e*

*Zahir ji Pîranê deng da, bi wî dengî Kopê reng da
Kopa rengîn ev leheng da, welatê jor û jêrîn e*

*Ehlê wê zana û jîr in, bi xîret û bi tevdîr in
Xwedî bawerî û bîr in; alîyek Mem, alyek Zîn e*

*Me pir xwar nan û ava te, rohnîdar bûn bi tava te
Hiltînin em silava te, navê te j' me ra evîn e"*

Nevzat EMİNOĞLU /YÜNAÇTI (Eminoğlu, 2010: 34).

SONUÇ

Bulanık ve çevresinde Türkçe ve Kürtçe olarak üstün ve yetkin örneklerine rastladığımız yazılı edebiyatın altyapısı olarak genel anlamda yazılı kültüre kaynaklık eden klasik ve modern eğitim kurumları görmek mümkündür. Bulanık kadim bir kent olarak sahip olduğu aktif ticari hayat, ilçe merkezi ve bağlı kasaba-beldelerdeki şehircilik iklimi, İslami dönemin başlangıcından beri başat eğitim kurumları olan ve köylere kadar yaygınlık kazanan medreseler ile Cumhuriyet dönemindeki modern mektep ve okullar, yazılı kültürün kaynağını oluşturmaktadır.

Bulanık'ta günümüzde dahi modern edebi ürünler yanında klasik tarz edebi eserler veren şair ve yazarlar yetişmektedir. Bu nedenle Bulanık, renklerimiz ve zenginliğimiz olan farklı dillerde eserlerin verilebildiği çok kültürlü bir ilim merkezi olmanın yanı sıra yazılı edebiyatın değişik tarz ve türlerine ait ürünleri verebilen şair ve yazarların yetiştiği bir şehir kimliğine de sahiptir. Başta şiir olmak üzere edebiyatın diğer dallarında ve dini, ilmi ve kültürel alanlarda Bulanık birçok şair, yazar, âlim, aydın ve akademisyen yetiştirmiş bir şehir olarak şehrengiz temalı birçok şiirin de konusu olmuştur.

Bu çalışmamızda Bulanık/Kop üzerine yazılmış şehrengiz temalı birçok Kürtçe ve Türkçe şiirin yazıldığı görülmektedir. Bu şiirler şekil olarak genel anlamda halk şiiri formunda yazılmış olup hece vezinlidirler. Bulanık üzerine yazılmış şehrengiz şiirlerden sadece Kürtçe yazılmış olan "Hey Melekend" ve "Bulanık Kop a Rengîn e" adlı iki şiir klasik tarzda olup kaside formatındadırlar. Bu iki Kürtçe şiirin her beytinin mısraı kendi içinde kafiyeli olan "Musammat kaside" şeklinde yazılmıştır.

Bulanık üzerine yazılmış şiirlerde şehrin tarihi ve doğal güzellikleri, ana-baba ocağı özlemi, vefa ve sevgi duyguları, geçmiş günlerin yâdı konu edilmiştir. Bazı şiirlerde de Bulanık'taki renkli toplumsal hayat ve farklı kültür, kimlik ve inanç ortamının (Kürt, Türk/Terekeme-Karapapağ-Çinçavat,

Şavşat/Gürcü-Laz, Nogay-Çerkez-Çaçan, Azeri-Tat/Caferi-Alevi Sünni/Şafi-Hanefi) canlı, zengin ve medeni atmosferi resmedilir.

Bazı şiirlerde de eski Bulanık'ın modern imkan ve eğitimden mahrum durumu, zorlu hayat şartları ve geçim sıkıntısı işlenmiştir. İşledikleri konu itibarıyla Kürtçe ve Türkçe şiirler birbirinin tercümesi gibidir denilebilir. Bu yönüyle şiirlerin dilleri farklı ise de yansıttıkları duygu ve gerçekler ortaktır.

Çalışmamızın sınırlarını aşacağından dolayı ulaşabildiğimiz Bulanık temalı şiirlerin hepsini işleyemedik, ayrıca birçok Bulanık şiirine de ulaşamadık. Belli ki bu konu ile ilgili daha bilmediğimiz birçok şiir vardır. Bulanık üzerine yazılmış bu şiirlere de ulaşabilirsek ve bu konuda şiirleri olanlar çalışmalarını bize ulaştırabilirse, ileride bu şiirleri müstakil bir kitap olarak da yayımlayabiliriz. Böylece Bulanık üzerine yazılmış şiirleri bir araya getirerek geleceğe kültürel bir eser bırakma imkânı da doğmuş olacaktır.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Bu araştırma, doküman analizi tekniği kullanılarak yapılmıştır. Yapılan bu çalışma insan ve/veya hayvanı kapsamına alan herhangi bir deneysel vb. saha çalışması içermemesi nedeniyle etik kurul iznine ihtiyaç duyulmamıştır.

ÇATIŞMA BEYANI

Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Aykan, G. (2017). *Muş Sancağı*, Ankara: DAKA Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı Yayınları.
- Bingöl, H. (1987). *Muş'un Kültür Hayatına Toplu Bir Bakış*, İstanbul: Umur Yayınları.
- Bitlisî, Şeref H., (2015). *Şerefname Kürt Tarihi*, İstanbul: Nûbihar Yayınları.
- Bêçare, R. (2010). *Hebana Berxvan / Kuzucunun Deri Meşini*, İstanbul: Nubihar Yayınları.
- Dilxêrî, M. (2012). "Kop a Min", *Bulanık Belediyesi Basın Bülteni*, 4 (2), 33.
- Doğan, M.(2008). *Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul: Pınar Yayınları.
- Eminoğlu Nevzat, (2015), *Medrese-yên Kurdan Ji Destpêkê Heta Îro / Geçmişten Günümüze Kürt Medreseleri*, *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (2), 197-214
- Eminoğlu, N. (2018). *Klasik Dönem Kürt ve Türk Edebiyatlarına Dair Genel Bir Karşılaştırma*, *Fen Edebiyat Fakültesi Semineri*, 15.04.2018.
- Eminoğlu, N. (2010). *Geçmişten Günümüze Bulanıkta Yazılı Edebiyat*, Editör: İrşad Sami Yuca, *Bulanık Kop İnsan Coğrafya Tarih Kültür*, Konya: Çizgi Yayınları.
- Eminoğlu, N. (2021). *Bulanık Kop a Rengîn e*, *Nûbihar Dergisi*, 134, 34.
- Epözdemir, Ş. (1997), *Mevlana İdris-i Bitlisi ve 1515 Osmanlı-Kürt İttifakı*, İstanbul: Peri Yayınları.
- Güney, G. (2013). *Dünden Bugüne Bulanık*, Bulanık: Sarıyıldız Ofset.
- Korkmaz, M.E. (2008). *Ortaoğu Büyük Hesapların Coğrafyası*, İstanbul: Bayrak Matbaası.
- San, M.S. (1996). *Doğu Anadolu ve Muş'un İzahlı Kronolojik Tarihi*, (Özel Arşivi), Ankara: Özel Yükseliş Koleji Yayınları.
- Sarıkaya, B. (2020). *Bir Dil-Edebiyat Aydını Olarak Muharrem Ergin*, Editör: İrşad Sami Yuca, *Bulanık Kop İnsan Coğrafya Tarih Kültür*, Konya: Çizgi Yayınları.
- Taşkıran, H. ('020). "Genel Hatlarıyla Ortaçağ ve Sonrası Bulanık'ın Coğrafyası ve Tarihi", Editör: İrşad Sami Yuca, *Bulanık Kop İnsan Coğrafya Tarih Kültür*, Konya: Çizgi Yayınları.
- Yakut, S. (2020). *Murat Haber.com*. (<http://www.murathaber.com/yazarlar/kultur-sanat-kosesi/m-rad/113/>)
- Yüce, N. (1992). *Hey Melekend*, *Nûbihar Dergisi*, 1 (2), 28.